

budovy a předměty již stávající, jež nelze za příčinou provozování dráh státních ponechat, musí stát buď vykoupiti a odstraniti neb ohnivzdornými učiniti neb jinak ochrániti; není však nutným, by předpisů platících o zřizování nových budov a předmětů bylo veskrz a bez výjimky užito se vši přísností ohledně staveb již stávajících, neboť místní poměry mohou ospravedlniti další trvání budov a předmětů již zřízených, byť i nové jich zřízení se nedovolovalo. Dlužno tudíž ve trojím směru rozeznávati stavby ležící v sousedství dráhy:

- a) stavby, jež se dotýkají tratě;
- b) stavby, jež leží sice mimo dráhu, jež však mohou býti překážkou dopravě nebo býti nebezpečnými pro dráhu a konečně
- c) stavby, jež jsou pro svou blízkost dráze vysazeny nebezpečí požáru. Co se tkne předmětů ad a), je zbourání jich pro stavbu dráhy nezbytným. Výkup jich děje se příslušnou komisí dle předpisů o tom platných. Ohledně předmětů ad b) a c) dotčených platí zásada, že budovy tyto nutno na útraty státu vykoupiti a odstraniti neb ohnivzdornými učiniti neb jinak ochrániti (v. n. gen. řed. státních drah z 3. února 1884 č. 372). (Viz ostatně čl. Expropriace za účelem zřízení a provozování železnic.)

4. Jednotlivé budovy, o samotě ležící, ať z kamene ať ze dřeva vystavěné, možno ponechat, ježto se nebezpečí požáru nemůže jimi na jiné budovy rozšířiti; avšak nutno doškové střechy ohnivzdornou látkou natřiti a stěny zamaltovati. Střechy slaměné do vzdálenosti 30 sáhů od trati dlužno odstraniti; ve vzdálenosti pod 15 sáhů budiž budova, pokud stěny nemohou unést ohnivzdornou střechu, vyvlastněna a úplně rozbourána. Konečně přihlíženo buď při vyšetřování bezpečnostních opatření vždy k poloze budovy, k účelu, jemuž budova slouží, dále k tomu, zda budova leží výše či níže než dráha, zda leží o samotě či v blízkosti jiných budov a jakého druhu (v. n. gen. řed. z 24. března 1845 č. 2031).

Stavby vodní.

I. Pojem a podmínky jich zřízení.

Stavby vodní zahrnují v názvu svém veškerá zařízení na vodách podniknutá k zužitkování sil vodních.

1. Na vodách veřejných lze jen s povolením úředním zakládati nebo měniti stavby takovéto, jestliže by mohly působiti na povahu, na běh (tok) nebo na výšku vody nebo mohly by ohrožovati břehy.

2. Povolení tohoto potřebí jest i při vodách soukromých, jestliže by se používalo jich na úkor cizích práv, na úkor povahy, toku a výšky vody ve vodách veřejných. Schválí-li živnostenský úřad jistý závod vodní, nenahraňuje se tím povolení žádoucí k používání vody, nýbrž dlužno vy-moci si vedle konsensu úřadu živnostenského zvláštního povolení dle předpisů práva vodního (rozh. min. orby ze dne 11. listopadu 1875 č. 8454). Než zákonný předpis tento obmezuje se jen na nové používání, na zřizování nových staveb a na změnu dosavadních staveb; kdo však zákonitým způsobem nabyl práva používati vody, tomu nelze zapovědět, aby toto právo vykonával a podobných staveb více nepodnikal, třeba by se tím činila újma právům třetích osob, nebo by se nějak působilo po uděleném povolení na tok a výšku vody (rozh. ze dne 5. října 1877 č. 180, sb. Gellerova str. 816). Nabýváť majitel stavby vodní úředním povolením neodvolatelného práva používati ve smyslu daného povolení

vody, jemuž nesmí býti — kromě případů v zákoně zřejmém stanovených — ani pozdějším jinakým povolením ublíženo, ani dodatečně jednostranné meze dány, leda že by v řízení vyvlastňovacím se poskytla majiteli stavby přiměřená náhrada (viz Randovo »Právo vodní«). Co se týče zamýšlených novostaveb na vodách soukromých, dlužno sem počítati též i stavby na rybnících, pokud by měly stavby tyto shora vylíčený vliv na vody veřejné (rozh. ze dne 10. října 1879 č. 583, sb. Gellerova str. 816).

3. Stavby a zařízení, k nimž povolení dáno, povinen jest majitel vésti a udržovati tak, aby voda a led, pokud možno, zcela nerušeně odcházeti mohly, aby dále rybaření a jinaké používání vody bez potřeby nebylo stěžováno nebo poškozováno, a konečně nesmí se vodou plýtvati. Podá-li účastník důkaz o tom, že nařízení tohoto šetřeno nebylo, má k žádosti jeho v přiměřené lhůtě úřad politický naříditi, aby závady odstraněny byly, a vyprší-li daná lhůta bezvýsledně, má úřad na účet liknavých provést, čeho třeba.

4. Úředního schválení potřebí jest i k takovým stavbám a zařízením na vodách tekutých, které postaví se k tomu nebo onomu konci nad pravidelnou (normální) hladinou, jestliže by měly stavby tyto při vyšším stavu vody vliv na tok a výšku vody nebo na cizí práva užitková (vodní) tím, že voda se stavbami odráží nazpět (rozh. min. orby ze dne 6. prosince 1876 č. 11.540). Na výšku vody možno působiti jak zvýšením, tak snížením stavu vody, ježto v obou případech mohou tím nějak dotčena býti cizí práva vodní nebo zájmy veřejné (rozh. min. orby ze dne 6. dubna 1879 č. 2066).

5. Právo provozovati úředně povolenou stavbu vodní přechází se všemi právy i závazky vždy na majitele stavby, leda že by koncese obmezena byla jen na osobu dotyčného žadatele. Randa čítá takováto práva vodní v reální břemena a to i tehdy, nejsou-li v pozemkových knihách patrna; otázka tato jest ovšem sporná.

II. Druhy staveb vodních.

1. Vodovody. Název tím rozuměti sluší zařízení, jimiž se s místa na místo dostává voda uměle zhotoveným korytem; i odvádí se takto voda buďto z přirozeného řečiště (koryta) a zužitkuje se k rozličným potřebám (na př. zásobí se vodou osada), k podnikům průmyslovým nebo k potřebě hnacích strojů, nebo se odvádí do řeky nebo potoka voda z míst, kde škodlivě působí (bařiny, močály atd.). Vodovody tedy napomáhají vhodnému a vydatnému zužitkování vody a odvracejí zhoubný vliv vody.

2. Pumpy a čerpadla jsou stroje, jimiž se stále nebo v určitých dobách čerpá voda ze země (z nitra) nebo z některé vody na povrchu země (z rybníka, z potoka, z řeky atd.), aby se jí upotřebiti mohlo ihned k zemědělským nebo jinakým účelům nebo aby se vedla dále (viz článek »Studny«).

3. Mosty a lávky (viz čl. Mosty).

4. Lázně, prádelny, koupadla (viz čl. Koupání ve veř. vodách).

5. Veškerá zařízení rybářská, jako sádky, brlení, lávky rybářské a podobné stavby a zařízení vstavěná, vložená nebo zapuštěná do řeky.

6. Veškeré stavby k budování lodí a plůů (vorů), kteréž neprovádějí se na místech naznačených již ve všeobecné koncessi na veřejných vodách a jestliže používáním vody působí se škodlivě na poměry

říční nebo na cizí práva (rozh. min. orby ze dne 26. července 1877 č. 8540).

7. Stavby průmyslové: Úředního povolení potřebí jest i továrnám a živnostenským podnikům, kteréž používají vody k odvádění odpadků, k čištění nebo ku výrobě, pokud se tím nějak působí na cizí práva, na tok, výšku a povahu vody. Zařízení, jimiž se odvádí voda z továren do některé veřejné vody, jest podnikem, k němuž vyhledává se svolení úředního, ježto se tu voda veřejná znečišťuje. V případě tomto příslušnými jsou úřady vodní a nikoli živnostenské, poněvadž i takovéto vodovody nutno zařídit a udržovati v takovém stavu, aby nebyly na úkor zájmům veřejným a cizím právům (rozh. ze dne 1. února 1895 č. 563, sb. »Budwinski« č. 8384).

8. Stoky (kanály) jsou rovněž stavbami vodními odvádějící kal do vod veřejných; zde též zužitkování síly vodní k přivádění kalu může značnou měrou působiti na povahu vody (rozh. ze dne 26. listopadu 1880 č. 2247, sb. »Budwinski« č. 933).

9. Mlýny lodní. Sem počítají se i mlýny neležící u zvláštních průplavů, nýbrž přímo zasahující do řeky, takže se kola pohybují silou přirozeně tekoucí vody.

10. Rybníky a břehy (viz čl. Rybníky).

11. Zdýmadla (viz čl. Zdýmadla).

12. Stavby zavodňovací a odvodňovací (viz čl. Odvodňování a zavodňování).

III. Řízení, které místo má, uděluje-li se povolení zříditi nebo změniti stavby vodní (viz čl. »Řízení vyzývavé v právu vodním«, »Příslušnost v právu vodním«, »Expropriace v právu vodním«).

IV. Zřídí-li kdo neprávem nějakou stavbu vodní, propadá trestu a náhradní povinnosti, a mimo to musí vše na svůj účet odstraniti, žádá-li za to ohrožený nebo poškozený nebo vyhledává-li toho zájem veřejný; rozhodnutí o tom přísluší úřadu, jenž může rozhodnutí své dle potřeby donucením prosaditi. Za »vinníka« pokládáti lze jen toho, kdo podobné novoty zbudoval pro účely a výhody své nebo je provésti dal; i jest proto úřad povinen prve, než rozhodnutí učiní, zjistiti, kdo a v čí zájmu dotýčnou stavbu zřídil (rozh. ze dne 12. července 1895 č. 3501, sb. »Budwinski« č. 8815).

Jde-li o stavby provedené v rozporu s koncesí, stanoviti mají příslušné úřady v rozhodnutí svém předkem a z pravidla to, že uvéstí jest vše do stavu shodujícího se s koncesí (rozh. ze dne 7. července 1879, sb. »Budwinski« č. 538).

Změny provedené na stavbě vodní beze schválení úředního musí se však uvéstí opět v předešlý stav potud, pokud toho žádají práva účastníků nebo zájmy veřejné (rozh. ze dne 10. listopadu 1882, sb. »Budwinski« č. 1554).

V. Náhrada škody způsobené stavbami vodními.

Vезде-li nějaká škoda z vad povolené stavby vodní a zařízení nebo následkem nedostatečné péče o stavby takové, povolány jsou úřady politické sice odstraniti závady, otázku náhrady vyříditi jest však pořadem práva, leda by rozhodnuta byla spolu s rozsudkem trestním v řízení adhaesním (rozh. min. orby ze dne 6. května 1877 č. 2360). Politickým úřadům přísluší jen výjimečně rozhodovati o náhradě škody a to pokud

jde o likvidní nároky náhradní (rozh. min. orby ze dne 24. července 1884 č. 12.796).

VI. Náhrada nákladů:

1. Náklady komisionelního šetření a projednávání má nésti strana, která žádala, aby se řízení zavedlo, nebo

2. která svou vinou a jmenovitě svévolnými námitkami k němu podnět dala a úřad naléztí má o tom, pokud straně prohrávší nahraditi jest výlohy, které vinou svou odpůrci způsobila.

3. Náklady vyšetřování přestupků zákona postihují odsouzeného (§ 98 většiny zem. zákonů vodních). Má-li se konstatovati svémocné odvedení vody na cizí pozemky, povinna jest hraditi komisionelní výlohy ta strana, která svémocným jednáním svým zavdala podnět k zakročení komise (rozh. ze dne 24. října 1895 č. 5011, sb. »Budwinski« č. 8935).

V řízení o rušení držbě ve věcech vodních postihují náklady komise odsouzeného (rozh. ze dne 27. listopadu 1895 č. 5546, sb. »Budwinski« č. 9051).

Stavebník viz Pán stavby.

Stavění promlčení viz Promlčení.

Stavidla viz Zdýmadla.

Stavitelé jsou oprávněni prováděti stavby pozemní a jim příbuzné ve spojení s pracemi různých stavebních živností svým vlastním pomocným personálem. Živnost stavitelská náleží mezi koncesované stavební živnosti.

I. Spůsobilost.

1. Uchazeči jsou povinni předložiti průkaz o své spôsobilosti (viz čl. Živnosti stavební). Aby kdo směl býti v živnosti jako stavitel upotřeben, musí prokázati pravidelně, že dříve po dobu šesti let prakticky se vzdělával. Výjimky nastupují jen v těchto případech:

a) Uchazeči, kteří absolvovali školu stavební neb inženýrskou na některé vysoké škole technické složením obou státních zkoušek neb kteří s dobrým prospěchem absolvovali vyšší průmyslovou školu stavebně technického směru na některé státní průmyslové škole neb jiném rovnocenném, právem veřejnosti opatřeném ústavě, mají podati průkaz, že se za příčinou praktického naučení dotýčné živnosti v ní dali po 6 měsíců, po případě jeden celý rok zaměstnávat, při čemž praxe před dobou studijní neb mezi ní konaná se vpočítává (§ 10 ad lit. c) zák. ze dne 26. prosince 1893 č. 193 ř. z.).

b) Při uchazečích, kteří jako důstojníci vojenského sboru stavitelského (genie) absolvovali vyšší kurs, pokládá se průkaz určeného praktického vzdělání tehdy za podaný již, byl-li v době, kdy byli přiděleni k vojenskému stavitelskému náčelnictvu (genijnímu štábu) nejméně 6 let zaměstnání při stavitelství pozemním a službě opevňovací (§ 12, odst. 6).

2. Zkouška stavitelská. Ta má obsahovati

a) vypracování projektu pro větší budovu na daném místě stavebním a dle daného programu, se všemi potřebnými půdorysy, průřezy a fačadami a znázorněním nejdůležitějších ve projektu přicházejících konstrukcí;

b) písemné zodpovězení otázek z matematiky, z názorného a praktického měřictví, z mechaniky a stavební mechaniky, dále z nauky o stavebních surovinách a jich upotřebením, z nauky o stavebním konstruování s ohledem na pozemní stavby.